

Jarosław Mikołajczyk

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

**NAKLADY INWESTYCYJNE W INDYWIDUALNYCH
GOSPODARSTWACH ROLNYCH UCZESTNICZĄCYCH W POLSKIM
FADN WEDŁUG WIELKOŚCI OBSZAROWEJ**

*INVESTMENTS IN INDIVIDUAL AGRICULTURAL HOLDINGS
PARTICIPATING IN THE POLISH FADN BY AREA SIZE OF FARM*

Słowa kluczowe: FADN, gospodarstwa indywidualne, inwestycje, wielkość obszarowa

Key words: FADN, individual holdings, investments, area size

Synopsis. Dokonano analizy i oceny wydatków inwestycyjnych według wielkości obszarowej, realizowanych w gospodarstwach rolnych uczestniczących w Polskim FADN. Ocenie poddano wartości inwestycji brutto i netto. Dokonano także wyliczenia stopy inwestycji. Analiza wykazała wysoka zależność poziomu wydatków inwestycyjnych od dochodu z gospodarstwa rolnego, który wykazuje zależność od obszaru.

Wstęp

Wielkość obszarowa indywidualnych gospodarstw rolnych jest w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej, jednym z istotniejszych problemów polityki rolnej [Biernat-Jarka 2007]. Jednocześnie obszar gospodarstwa uznaje się w Polsce za podstawową determinantę dochodów rolników. Gospodarstwa duże są w stanie zapewnić rodzinie rolniczej odpowiednie środki finansowe. Małe gospodarstwa rolnicze nie są najczęściej w stanie dostarczyć parytetowych dochodów i zmuszają ich właścicieli do poszukiwania dodatkowego zatrudnienia. Często w takiej sytuacji to gospodarstwo rolne staje się dodatkową działalnością, dla której sami rolnicy nie widzą szans rozwoju. Artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie – czy obszar gospodarstwa i rozmiary działalności inwestycyjnej wykazują wzajemną zależność.

Celem opracowania jest oszacowanie i ocena różnic w poziomie nakładów inwestycyjnych w zależności od wielkości obszarowej w gospodarstwach uczestniczących w Polskim FADN.

Metodyka badań

Badania dotyczyły lat 2004-2008, a dane liczbowe pochodzą z publikowanych na stronie internetowej FADN wyników rachunkowości rolnej [Wyniki standardowe... 2005, Goraj i in. 2006, Jasińska, Michalak 2008, Bocian, Małanowska 2009, 2010].

Tabela 1. Grupowanie gospodarstw według wielkości obszarowej

Wyszczególnienie	Grupy gospodarstw	
	symbol klasy	powierzchnia użytków rolnych ha
Bardzo małe	AXS	UR ≤ 5
Małe	AS	5 < UR ≤ 10
Średnio-małe	AMS	10 < UR ≤ 20
Średnio-duże	AML	20 < UR ≤ 30
Duże	AL	30 < UR ≤ 50
Bardzo duże	AXL	UR > 50

Źródło: Wyniki standardowe... 2005.

Tabela 2. Próba gospodarstw według wielkości obszarowej w latach 2004-2008

Rok	Razem	Wielkość obszarowa					
		AXS	AS	AMS	AML	AL	AXL
Liczba gospodarstw w próbie							
2004	11 251	638	1722	3611	2072	1812	1396
2005	11 788	650	1741	3652	2235	1942	1568
2006	11 825	675	1758	3653	2198	1939	1602
2007	12 056	624	1783	3707	2227	2009	1706
2008	12 305	598	1621	3616	2282	2183	2005

Źródło: opracowanie na podstawie Wyniki standardowe... za lata 2004-2008.

Wielkość obszarowa jest w Polsce jednym z podstawowych kryteriów klasyfikacji i oceny gospodarstw rolniczych. W systemie FADN gospodarstwa klasyfikowane są do 6 klas wielkości obszarowej, które zestawiono w tabeli 1.

W populacji gospodarstw uczestniczących w polskim FADN, najliczniejsze były gospodarstwa średniomale (tab. 2). Najmniej liczne były podmioty bardzo małe. Można również zauważyć stały wzrost liczby gospodarstw dużych i bardzo dużych.

Zestawień wyników ekonomicznych dokonano według metodyki systemu FADN. Stopę inwestycji wyliczono jako iloraz wydatków inwestycyjnych brutto i środków, jakimi dysponują gospodarstwa, tj. sumy dochodu z gospodarstwa rolnego i amortyzacji [Woś 2000].

Wyniki badań

Populację gospodarstw indywidualnych uczestniczących w polskim FADN cechuje duża zmienność wskaźników charakteryzujących ogół gospodarstw. Ze względu na wzrost liczby podmiotów o znacznym obszarze i ubywanie gospodarstw mniejszych obszarowo ogół gospodarstw wykazuje wzrost przeciętnej powierzchni użytków rolnych na gospodarstwo (tab. 3). Wzrastają także pozostałe wskaźniki charakteryzujące organizację gospodarstw. Znaczący wzrost wystąpił w zakresie wielkości ekonomicznej, zarówno ogółem jak i w poszczególnych grupach wielkości obszarowej, pomimo utrzymywania się w ramach grup obszarowych zbliżonych powierzchni użytków rolnych w całym analizowanym okresie. Największy przyrost wielkości ekonomicznej wystąpił w najmniejszych obszarowo gospodarstwach w 2008 r., przeciętnie były większe ekonomicznie od kolejnej grupy gospodarstw ponad 2,5-krotnie. Wynika to z różnic organizacyjnych i prowadzonej produkcji. Gospodarstwa bardzo małe obszarowo to podmioty zajmujące się w większości produkcją warzywną oraz tuczem drobiu.

Tabela 3. Wybrane informacje o gospodarstwach wg wielkości obszarowej w latach 2004-2008

Rok	Razem	Wielkość obszarowa					
		AXS	AS	AMS	AML	AL	AXL
Wielkość ekonomiczna [ESU]							
2004	11,3	7,1	5,0	8,7	14,1	21,4	46,4
2005	9,3	6,7	4,7	8,0	12,9	20,5	43,6
2006	20,3	17,4	7,6	11,8	18,2	27,3	49,3
2007	21,4	18,1	8,0	12,2	19,4	28,0	51,1
2008	21,1	20,5	8,1	11,1	18,4	25,8	47,8
Powierzchnia użytków rolnych [ha]							
2004	19,8	3,1	7,7	14,3	24,2	37,7	111,8
2005	16,4	2,9	7,7	14,1	24,0	37,5	104,4
2006	31,3	2,6	7,8	14,8	24,5	38,2	107,7
2007	31,7	2,6	7,7	14,8	24,6	38,1	105,8
2008	33,8	2,6	7,8	14,9	24,6	38,4	103,7
Nakłady pracy ogółem [AWU]							
2004	1,820	1,852	1,547	1,794	1,928	1,983	2,867
2005	1,716	1,795	1,488	1,707	1,871	1,973	2,747
2006	2,122	2,885	1,738	1,897	2,037	2,126	2,847
2007	2,082	2,762	1,709	1,843	2,005	2,126	2,794
2008	2,093	2,921	1,776	1,875	1,983	2,094	2,617
Średnia wartość aktywów gospodarstwa na koniec roku [zł]							
2004	383 622	292 787	178 770	439 622	377 700	535 405	1 001 103
2005	271 342	269 597	169 032	239 912	350 537	497 597	918 638
2006	510 520	530 379	242 685	320 281	463 477	646 933	1 129 304
2007	565 561	516 999	269 206	341 998	503 628	711 092	1 288 306
2008	613 754	560 069	294 030	353 671	519 930	733 032	1 334 232

Źródło: jak w tab. 2.

Gospodarstwa małe charakteryzuje większa wielokierunkowość produkcji.

Gospodarstwa bardzo małe obszarowo, charakteryzuje wysoki udział najmniej siły roboczej w ogólnych nakładach pracy. Fakt ten wynika z wysokiej pracochłonności, prowadzonych przez te podmioty produkcji. W 2008 r. przeciętne nakłady pracy w najmniejszych obszarowo podmiotach wyniosły 2471 rbh na 1 ha UR. Przy tak dużej pracochłonności konieczne jest zapewnienie zewnętrznej siły roboczej, stąd jej udział był bardzo wysoki i osiągnął prawie połowę ogółu nakładów pracy. Gospodarstwa te także wykazały najwyższy przyrost udziału zewnętrznej siły roboczej – z 27,5 w 2004 r. do 49,8% w 2008 r. W pierwszych dwóch latach analizy jedynie gospodarstwa największe obszarowo wykazywały wyższe udziały pracy najmniej w ogólnych zasobach zatrudnienia. W kolejnych latach udział pracy najmniej zmniejszał się systematycznie i w 2008 r. wyniósł w największych gospodarstwach

29,5% ogółu zatrudnienia. Gospodarstwa największe zajmowały się głównie produkcją zbożową. Pracochłonność produkcji w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w 2008 r. wyniosła 55 rbh. Przy stosunkowo niskiej pracochłonności oraz rosnących zasobach majątkowych (wzrost poziomu mechanizacji) zmniejszało się ogólne zapotrzebowanie na pracę przy jednoczesnym wzroście wykorzystania rodzinnej siły roboczej. W pozostałych grupach obszarowych w całym analizowanym okresie miały miejsce niewielkie przyrosty nakładów pracy.

Produkcja także wykazuje znaczną zależność od powierzchni gospodarstwa. Udział zbóż w strukturze zasiewów wykazuje tendencję wzrostową wraz ze wzrostem powierzchni. Przeciętnie w całej analizowanej zbiorowości zboża stanowiły ok. 61%. W gospodarstwach najmniejszych obszarowo ich udział wynosił w całym badanym okresie poniżej 40%, podczas gdy w gospodarstwach największych przekraczał 65%. Świadczy to o racjonalności poczynań rolników w aspekcie dostępnych zasobów siły roboczej oraz ziemi. Podobnie, w zakresie produkcji zwierzęcej wzrastała przeciętna liczba zwierząt (liczona w dużych jednostkach przeliczeniowych na gospodarstwo), począwszy od gospodarstw małych. Najmniejsze obszarowo gospodarstwa wykazywały najwyższą przeciętną obsadę inwentarza (2,11 DJP/1 ha UR), która wynikała przede wszystkim z udziału w tej grupie gospodarstw prowadzących tucz drobiu.

Różnice w zasobach czynników produkcji (w tym głównie w zasobach ziemi) oraz typach produkcyjnych gospodarstw wpływają na wyniki ekonomiczne. Przeciętny poziom wartości produkcji w gospodarstwach uczestniczących w polskim FADN jest wysoki (tab. 4). W całym analizowanym okresie wartość produkcji wzrosła o 87,2%. Wzrost wartości produkcji miał miejsce we wszystkich grupach obszarowych gospodarstw. Dynamika wzrostu wartości produkcji zmniejszała się wraz ze wzrostem obszaru gospodarstw. Najmniejsze gospodarstwa odnotowały wzrost wartości produkcji przeciętnie o 136,7%, podczas gdy podmioty naj-

Tabela 4. Wyniki ekonomiczne gospodarstw według wielkości obszarowej w latach 2004-2008

Rok	Razem	Wielkość obszarowa					
		AXS	AS	AMS	AML	AL	AXL
Wartość produkcji ogółem [zł]							
2004	104 189	148 709	44 749	71 841	116 323	179 207	429 065
2005	78 104	119 180	39 740	57 872	95 416	152 138	351 158
2006	172 531	308 041	73 189	91 821	142 685	206 775	407 992
2007	201 083	342 020	82 405	100 360	161 819	239 789	498 105
2008	195 005	352 008	88 244	95 860	152 826	217 162	437 182
Zużycie pośrednie [zł]							
2004	60 431	102 859	25 055	40 997	64 927	101 408	242 407
2005	47 019	73 870	23 216	34 418	56 891	91 603	218 460
2006	102 007	192 937	40 415	51 517	80 530	119 373	254 864
2007	115 495	219 570	44 882	56 938	93 358	139 511	279 085
2008	125 514	232 925	51 310	60 018	96 676	137 864	290 968
Saldo bieżących dopłat i podatków [zł]							
2004	2815	325	1117	2054	3702	5646	14 503
2005	7721	1856	3750	6774	11 492	17 358	44 363
2006	21 907	3447	7141	11 531	18 408	28 328	66 573
2007	18 367	3093	6052	9196	13 921	20 439	60 116
2008	28 550	5048	7815	13 478	22 081	32 978	82 046
Wartość dodana brutto [zł]							
2004	46 573	46 175	20 811	32 898	55 099	83 444	201 161
2005	38 807	47 166	20 274	30 228	50 016	77 893	177 061
2006	92 430	118 551	39 915	51 835	80 563	115 731	219 702
2007	103 955	125 544	43 575	52 619	82 382	120 716	279 137
2008	98 041	124131	44 749	49 319	78 232	112 275	228 260
Amortyzacja [zł]							
2004	14 223	15 043	8648	11 741	16 723	22 213	40 619
2005	12 763	14 164	8512	11 146	16 139	21 572	39 304
2006	21 488	26 282	12 307	13 970	19 187	25 332	45 193
2007	22 431	25 159	12 651	14 341	19 794	26 801	47 529
2008	26 610	29 883	15 397	16 270	22 180	30 392	54 275
Wartość dodana netto [zł]							
2004	32 350	31 133	12 163	21 157	38 375	61 232	160 542
2005	26 043	33 001	11 762	19 082	33 877	56 321	137 757
2006	70 942	92 269	27 607	37 865	61 376	90 399	174 509
2007	81 524	100 384	30 923	38 278	62 588	93 916	231 608
2008	71 430	94 248	29 352	33 050	56 051	81 883	173 984
Koszty czynników zewnętrznych [zł]							
2004	4158	7225	1682	2116	3424	5769	27 143
2005	3102	6445	1234	1543	2808	5146	26 109
2006	8725	22 481	3981	3238	5009	7392	27 362
2007	9921	23 817	4904	3518	5296	8850	31 292
2008	11 383	28 870	6801	4447	5812	9024	31 291
Saldo dopłat i podatków związanych z inwestycjami [zł]							
2004	1005	359	819	884	1229	1897	1776
2005	-999	-1058	-288	-743	-1418	-2851	-5654
2006	-3046	-1795	-744	-1780	-3314	-5077	-6159
2007	-1768	-1976	-853	-860	-1338	-2637	-4156
2008	-458	-960	-287	-290	-102	-292	-1336
Dochód z gospodarstwa rolnego [zł]							
2004	29 197	24 237	11 300	19 925	36 181	57 359	135 175
2005	21 942	25 499	10 240	16 796	29 651	48 324	105 994
2006	59 170	67 992	22 882	32 847	53 052	77 930	140 988
2007	69 836	74 591	25 166	33 899	55 954	82 429	196 160
2008	59 589	64 418	22 264	28 313	50 137	72 568	141 357

Źródło: jak w tab. 2.

Tabela 5. Dochód z gospodarstwa rolnego wg wielkości obszarowej w przeliczeniu na 1 pełnozatrudnionego rodzinnej siły roboczej (1 FWU) oraz przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej w latach 2004-2008

Wyszczególnienie		Dochód gospodarstwa rolnego [zł] w latach				
		2004	2005	2006	2007	2008
Dochód z gospodarstwa rolnego na 1 FWU	Razem	18 223	14 117	34 657	41 227	35 030
	AXS	18 044	18 907	46 832	51 237	43 942
	AS	7970	7295	15 666	17 594	15 572
	AMS	11 920	10 351	19 373	20 342	17 010
	AML	20 577	17 031	29 718	31 335	28 169
	AL	32 415	27 214	42 506	45 231	39 614
	AXL	75 153	59 428	76 088	106 609	77 013
Przeciętne wynagrodzenie netto*		18 628	19 339	20 094	22 139	23 330

* szacunek własny na podstawie GUS

Źródło: jak w tab. 2.

Tabela 6. Wydatki inwestycyjne i stopa inwestycji w badanych gospodarstwach wg wielkości obszarowej w latach 2004-2008

Rok	Razem	Wielkość obszarowa					
		AXS	AS	AMS	AML	AL	AXL
Dochód z gospodarstwa rolnego + amortyzacja [zł]							
2004	43 420	39 280	19 948	31 666	52 904	79 572	175 794
2005	34 705	39 663	18 752	27 942	45 790	69 896	145 298
2006	80 658	94 274	35 189	46 817	72 239	103 262	186 181
2007	92 267	99 750	37 817	48 240	75 748	109 230	243 689
2008	86 199	94 301	37 661	44 583	72 317	102 960	195 632
Inwestycje brutto [zł]							
2004	79 082*	14 156	5255	186 451*	15 580	31 428	68 774
2005	11 500	12 392	3203	8330	17 750	31 046	66 209
2006	37 658	38 106	10 694	17 136	32 478	55 542	99 320
2007	37 498	40 226	18 167	15 299	27 855	47 050	106 282
2008	31 118	20 252	9284	10 491	20 567	36 512	95 348
Inwestycje netto [zł]							
2004	64 859*	-886	-3393	174 710*	-1143	9216	28 155
2005	-1263	-1773	-5308	-2816	1611	9474	26 905
2006	16 170	11 824	-1613	3165	13 291	30 210	54 127
2007	15 067	15 067	5515	958	8061	20 249	58 753
2008	4507	-9631	-6113	-5779	-1613	6120	41073
Stopa inwestycji [%]							
2004	182,1*	36,0	26,3	*588,8	29,4	39,5	39,1
2005	33,1	31,2	17,1	29,8	38,8	44,4	45,6
2006	46,7	40,4	30,4	36,6	45,0	53,8	53,3
2007	40,6	40,3	48,0	31,7	36,8	43,1	43,6
2008	36,1	21,5	24,7	23,5	28,4	35,5	48,7

*Dane ze względu na ich wysokość uznano za błędne i nie poddano ich analizie.

Źródło: jak na rys. 2.

wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw. Związane jest to ze zmianą rodzaju i charakteru produkcji oraz wspomnianym już efektem skali. Wskazać należy na fakt, iż w każdej z grup obszarowo-

większe – zaledwie o 1,9% (w cenach stałych nastąpił realny spadek wartości produkcji o 7,5%). Interesującym jest fakt, że najmniejsze obszarowo gospodarstwa wypracowywały wartość produkcji, na poziomie stawiającym te podmioty na drugim miejscu, po gospodarstwach największych obszarowo.

Wartość zużycia pośredniego w całej populacji gospodarstw stanowiła 60,0% wartości produkcji (przeciętnie w całym analizowanym okresie). Najwyższy udział zużycia pośredniego w wartości produkcji miał miejsce w najmniejszych gospodarstwach. W gospodarstwach zakwalifikowanych do małych obszarowo, udział zużycia pośredniego w wartości produkcji był niższy, niż w najmniejszych podmiotach przeciętnie o 8,4 p.p. Następnie wraz ze wzrostem obszaru gospodarstw następował wzrost udziału zużycia pośredniego w wartości produkcji, co wiązać można z efektem skali produkcji.

Najważniejszą jednak kategorią ekonomiczną w gospodarstwach rolniczych jest kategoria dochodu. Podobnie, jak w przypadku wartości produkcji, także dochód z gospodarstwa rolnego wykazywał w analizowanym okresie tendencję wzrostową. Zdecydowanie najwyższe wartości dochodu wypracowano we wszystkich grupach obszarowych gospodarstw w 2007 roku analizy. Zmniejszenie się dochodu w 2008 r. w stosunku do roku poprzedniego wynikało ze zmniejszenia się wartości produkcji z jednej strony i wzrostu kosztów produkcji (wartość zużycia pośredniego) z drugiej strony. Niewątpliwie swe piętno odcisnął na gospodarstwach kryzys gospodarczy, który rozpoczął się w 2008 r. Przeciętny dochód na gospodarstwo rolnicze wzrasta wraz ze wzrostem wielkości obszarowej począwszy od gospodarstw małych. Jednak kwota dochodu przypadająca na 1 ha UR ulega systematycznemu zmniejszeniu

wych gospodarstw miał jednak miejsce realny wzrost wartości dochodu przypadającego na 1 ha użytków rolnych. Jednym z istotnych czynników decydujących o poziomie działalności inwestycyjnej gospodarstw, jest kwota dochodu przypadająca na osobę. Z punktu widzenia gospodarstw ważny jest poziom dochodu na 1 pełnozatrudnionego rodzinnej siły roboczej. W największych obszarowo gospodarstwach (dużych i bardzo dużych) dochód na 1 osobę utrzymywał się w całym okresie analizy na poziomie przekraczającym przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (tab. 4). Wartość dochodu przekłada się na działalność inwestycyjną. Duże i bardzo duże gospodarstwa charakteryzowała w analizowanym okresie dodatnia wartość inwestycji netto (tab. 5). Uzyskiwanie więc przez gospodarstwa parytetowych dochodów daje im możliwość prowadzenia działalności inwestycyjnej na zadowalającym poziomie.

W każdej z grup gospodarstw występowały wydatki inwestycyjne. Zestawienie ich z wartością amortyzacji pozwala określić skalę faktycznego rozwoju gospodarstw. Inwestycje netto na dodatnim poziomie generowały w całym analizowanym okresie jedynie gospodarstwa duże i bardzo duże obszarowo. W pozostałych gospodarstwach dodatnie wartości inwestycji netto przeplatały się z ujemnymi wartościami. W gospodarstwach małych, w których nie uzyskano w żadnym z lat parytetu dochodowego, aż w czterech latach inwestycje netto osiągały wartości ujemne (tab. 6).

Na wysokim poziomie utrzymywała się w analizowanych gospodarstwach stopa inwestycji. Ogółem w latach 2005-2008 przeciętna jej wartość wynosiła od 33,1 do 46,7%. Począwszy od grupy gospodarstw małych obszarowo zauważalny jest wzrost wartości stopy inwestycji wraz ze wzrostem wielkości gospodarstw. Gospodarstwa zakwalifikowane do największych obszarowo wydatkowały na działalność inwestycyjną największą część kwot, którymi dysponowały. W całym okresie objętym analizą gospodarstwa tej grupy wydatkowały na działalność inwestycyjną przeciętnie kwotę blisko 436 tys. zł.

Biorąc jednak pod uwagę obszar gospodarstw, można zauważyć, że liderami są gospodarstwa najmniejsze obszarowo. W przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych podmioty zakwalifikowane do tej grupy obszarowej wydatkowały kwoty najwyższe. Kwoty te były także bardzo zróżnicowane w poszczególnych latach. Stały rozwój mierzony wydatkami inwestycyjnymi netto na 1 ha UR miał miejsce tylko w gospodarstwach dużych i bardzo dużych obszarowo. W obu grupach średnie poziomy inwestycji netto w całym okresie analizy były bardzo zbliżone i wynosiły ok. 400 zł/ha użytków rolnych.

Podsumowanie

Analizowane gospodarstwa wskazują na istnienie zależności pomiędzy obszarem gospodarstwa a realizowanymi wydatkami inwestycyjnymi. Zależność ta wynika przede wszystkim z dochodowości gospodarstw. Większe gospodarstwa dają realne możliwości wypracowania wyższych dochodów, a te przekładają się na możliwości inwestycyjne. Największe obszarowo gospodarstwa, a uzyskując najwyższe dochody, realizowały najwyższe wydatki inwestycyjne. W przypadku najmniejszych podmiotów zależność ta jest nieco zachwiana. Należy jednak zauważyć, że są to podmioty odbiegające od innych grup gospodarstw pod względem organizacyjnym i produkcyjnym, oraz osiągające wysokie dochody. Odniesienie wydatków inwestycyjnych do obszaru gospodarstwa wskazuje, że duże obszarowo gospodarstwa za pośrednictwem inwestycji realizują stabilniejszy rozwój niż mniejsze podmioty. Może to prowadzić do pogłębiających się różnic dochodowych, a w dalszej kolejności także w działalności inwestycyjnej, pomiędzy gospodarstwami dużymi i małymi.

Literatura

- Biernat-Jarka A.** 2007: Zasoby ziemi i struktura agrarna w UE. [W:] Ekonomiczno-społeczne problemy rozwoju zrównoważonego. T. I. Wyd. AR w Szczecinie, s. 34-39.
- Bocian M., Malanowska B.** 2009: Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007 roku. Cz. I, Wyniki standardowe. Polski FADN. System zbierania i wykorzystania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. [www.fadn.pl].
- Bocian M., Malanowska B.** 2010: Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2008 roku. Cz. I, Wyniki standardowe. Polski FADN, System zbierania i wykorzystania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. [www.fadn.pl].
- Goraj L., Osuch D., Suska M., Bańkowska K., Grabowska K., Madej P., Malanowska B., Smolik A., Żurakowska J.** 2006: Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w 2005 r. Polski FADN. System zbierania i wykorzystania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. [www.fadn.pl].

- Jasińska E., Michalak P.** 2008: Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2006 roku. Cz. I. Wyniki standardowe. Polski FADN. System zbierania i wykorzystania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. [www.fadn.pl].
System Rachunkowości Rolnej FADN za lata 2004-2008. [www.fadn.pl].
- Woś A.** 2000: Inwestycje i akumulacja w rolnictwie polskim. IERiGŻ, Warszawa.
Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w 2004 r. 2005. Polski FADN. System zbierania i wykorzystania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. [www.fadn.pl].

Summary

The paper present analysis and assessment of investment expenses by size of farm recorded in the agricultural holdings participating in the Polish FADN. The holdings under analysis demonstrate a correlation between the size of farm and the investment expenses made. However, this correlation depends primarily on the income generated by holdings. Larger farms bring real opportunities for deriving higher incomes, and these translate into investment opportunities.

Adres do korespondencji:

dr inż. Jarosław Mikołajczyk
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa
al. Mickiewicza 21
31-20 Kraków
tel. (12) 662 44 46
e-mail: rrjmikol@cyf-kr.edu.pl